

I. MÁTYÁS KIRÁLY CSEH CÍMERE A KŐSZEGEN KIADOTT OKLEVELEKEN

Hunyadi Mátyás születése 575., királlyá koronázása 560. évfordulóján emlékeztetni kell arra, hogy az uralkodó 1483 januárjában Kőszegen négy oklevelet is adott a városnak, hogy kárpótolja az osztrák háborúk során okozott károkért.

Mátyás király domborműves ábrázolása

A kiváltságlevelek egyike most először jelenik meg magyarul, hogy értelmezni tudjuk a fegyveres konfliktus hátterét:

„Mi, Mátyás, Isten kegyelméből Magyarország, Csehország etc. királya, adjuk tudtul, hogy, miután köztünk, Kőszeg városa és az ország között egy ideje és éve itt mindenütt súlyos háborúk és harcok nyomaszottak és nehezítettek, és ezek nyomán a város körüli szőlők pusztává lettek, sokuk pedig teljesen tönkrement, továbbá, hogy régi gyakorlat szerint minden szőlő után kötelesek voltak Kőszeg várába hegyvámot fizetni és arról gondoskodni, mihelyt ezen szőlők újra termőre fordultak, és az ősrégi művelést helyreállították, továbbá régi szokás nyomán minden szőlő után ismét megfizették és megadták a hegyvámot, úgy azt akarjuk, hogy azon polgárainknak és lakóinknak és mindenkinek, akinek szőlője az említett város körüli hegyekben pusztává vált, hogy azokat megműveljék és ismét termővé tegyék, ezért kegyünket gyakorolva azt a szabadságot adjuk, hogy itteni kőszegi várunkba ezen levél kiadásától számítva egymásután következő öt évre ne kelljen nekik hegyvámot fizetni, továbbá senki tőlük hamis szándékkal azt ki ne vegye.

Ezért megparancsoljuk a nekünk kedves és hű kőszegi kapitányunknak, birtokkezelőinknek, várnagyainknak és tisztségviselőinknek, a mostaniaknak és ezután ide helyezetteknek, hogy vegyék szigorúan, hogy a fentnevezett polgárok és lakók, és mindazok, akik a pusztává vált szőlőket újra megművelik és felújítják, tőlük az fenti öt esztendőn át végig semmit ne követeljenek, fizetésre semmi módon ne kényszerítsék a mi tudomásunk nélkül ezen oklevelünkkel a szokásos módon külsőleg lepecsételve.

Adatott Kőszegen, Szent Pál megtérésekor, Krisztus születése után ezernégyszáz-nyolcvanháromban, magyarországi uralkodásunk huszonötödik, a csehországi tizennegyedik esztendejében.”

Hunyadi Mátyás király fenti oklevelet 1483. január 25-én, Szent Pál megtérése napján Kőszegen adta ki. Ezen a kedden összesen négy ilyen oklevél készült Mátyás „kőszegi” kancelláriáján. Egyet azért, hogy megerősítse a korábbi kiváltságokat. Mivel Kőszeget nagy pusztítás érte, egy másik oklevél-

ben öt esztendőre felmentette a kőszegieket annak terhe alól, hogy vámot és harmincadot fizessen. A harmadikban a Szent György-napi adó alól kiváltságolta. A fent közölt negyedik privilégium szerint fél évtizednyi időre szabaddá váltak a hegyvámától is. Csak a másodikat írták latinul, a többi korai középfelnémet nyelven fogalmazták.

Én az utolsó kiadmányt választottam. A fordításban ügyeltem arra, hogy a szöveg szoros tartalmát megőrizsem, egyben könnyítsek a kancellária nehézkes nyelvezetén. Ez azonban az ismétlések miatt ennek ellenére sem sikerült maradéktalanul.

A felsorolt kiváltságlevelek világossá teszik, hogy nagy le lehetett a baj, nagyok lehettek a háborús pusztítások, Mátyás fél évtizedre minden olyan anyagi és természetbeni forrást átengedett Kőszegnek, amelyet az uralkodó vagy a kőszegi, királyi váruradalom ellenőrzött. Feltételt is szabott. Egyfelől azt, hogy hozzák rendbe a városfalakat, és mindazt, amiben a város károkat szenvedett.

Mátyás király 1483. január 25-én Kőszegen kiadott oklevele a szőlőkről

Másfelől pedig azt, hogy újítsák fel a szőlőket, fogják művelés alá.

Batthyány Boldizsár, Kőszeg várának kapitánya pedig 1484 őszén parancsot kapott arra, hogy ne gördítsen akadályt a polgárok elé, amikor boraikat kül- vagy belpiacokon értékesíteni akarják. Azaz másfél évvel később a város már képessé vált arra, hogy helyreállítsa a kereskedelmi kapcsolatait. Mátyásnak azonban rá kellett szólni kőszegi várnagyára, így a szabaddá tett borkivitelnek egyetlen feltétele maradt: a királyi adók rendezett volta. Ebbe az adókezdemények is beletartoztak.

Az oklevelekre egyébként Mátyás király cseh pecsétjét nyomták. Ha valamiről, akkor erről kell pár szót ejteni. 1469-ben az olmützi székesegyházban a cseh rendek Mátyás fejére tették a cseh koronát. A cseh uralkodó kisebb katolikus tartományai,

köztük Morvaország, Szilézia és Lausitz nyomban elismerte. Közép-Európa újrafelosztásának közepén történt ez, miközben az oszmán-török terjeszkedés egyre nyilvánvalóbbá vált. A főszereplők között találni a Habsburgokat, a Jagellókat, akik megtagadták a „felkapaszkodott” Hunyadi Mátyástól, hogy közülük vegyen feleséget. A pápa mindent megtett, hogy a huszita cseh királyt, Podjebrád Györgyöt, Mátyás egykor volt apósát a veje ellen fordítsa. Végül nem ő, hanem III. Frigyes császár ugratta be a cseh háborúba, amikor 1468-ban Podjebrád Viktorin, a császár Ausztriájára tört. Mikor III. Frigyes, aki 1463 óta a magyar trón örökségének jogát is fenntartotta magának, nemcsak Mátyásnak, hanem a francia burgundi hercegnek is felajánlotta a német-római királyi jelöltséget.

A Jurisics Miklós tér 12. sz. házának homlokzata a cseh királyi címerrel

Ebben a játékban tehát III. Frigyes mindkét cseh királynak, Podjebrádnak és Hunyadinak is hűbérura volt. Egyikük Csehországot, a másikuk: Mátyás a melléktartományokat: a katolikus Morvaországot, Sziléziát és Lausitzot uralta.

Podjebrád Györgyöt 1471-ben a katolikus Jagello II. Ulászló követte a cseh trónon. Mátyás persze nem léphetett vissza a cseh követeléseitől, így hűbérura maradt a sziléziai területeknek is. Az elhúzódó dinasztikus háborúk egyik következményeként tört ki 1477-ben a az osztrák-magyar háború, amikor II. Ulászlót beiktatták a cseh királyságba és a vele járó választófejedelemségbe.

Kőszeg 1463-tól de jure úgy került a Habsburgok magánzálogára, hogy más nyugat-magyarországi erősségek jövedelmeit, igazgatási és bírósági jogát Mátyás a Szent Koronáért engedte át III. Frigyesnek. A császár 1477-ben és 1478-ban két oklevélben is kifejezte, hogy támogatni fogja Kőszeget, mert nagy károkat szenvedett a Mátyás királlyal folytatott háborújában, amelyet a magyar rendek

háborús pártja 1477 nyarán jóvá is hagyott. Így történhetett, hogy a pánikba esett császár 1477 decemberében Mátyás cseh királyi hűbéreskújét is elfogadta. A cseh kettőskirályság két szereplője aztán egymás közt rendezte az érdekellentéteit, de III. Frigyes és Mátyás között 1479 óta állandósult a hadiállapot. Mátyás 1482-es hadüzenete tartós harcokat eredményezett. Ekkor foglalta el Kőszeget, ekkor adta ki a fenti okleveleket is. Kárpótlásul az elszenvedett károkért. Hogy a kiváltságlevelekre a cseh királyi pecsétet tette, az 1477-ben jóváhagyott cseh királyi hűbéreskújéből következett. Hogy a pecséten a latin nyelvű körirat mellett többek között a kisebb, cseh melléktartományok (Morvaország, Szilézia, Lausitz), továbbá Alsó-Ausztria címere, sőt a német-római korona is ott látható, a fentiekből már érthető. Talán nem tévedés, hogy a Jurisics Miklós tér 12. sz. épület homlokzatát díszítő oroszlános címer Mátyás cseh királyi címerére utal. Ugyanarra, amit a Kőszegen kiadott okleveleken is használt.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

KUBINYI ANDRÁS: *Mátyás király*. Bp., 2001. 171 p. (Tudományegyetem : történeti életrajzok.)

FORRÁSOK:

Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltára Kőszegi Fióklevéltár. Kőszeg Város Titkos Levéltára 1483. jan. 25. 42-45. sz. (DF262230-262233.)

A lapszám megjelenését támogatta: Kőszeg Város Önkormányzata, Kőszegi Városi Múzeum, Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltára, Európa Ház Egyesület